ARTICOLE ȘI NOTE

DESCOPERIRILE PALEOLITICE DE LA ACIUȚA, JUDEȚUL ARAD

de

EUGEN D. PĂDUREANU

Prezentăm în articolul de față materiale paleolitice descoperite la Aciuța, comuna Pleșcuța, județul Arad. Localitatea susmenționată figurează în repertoriul descoperirilor paleolitice din Transilvania încă din anul 1924, cînd arheologul Roska Marton semnala urme răzlețe atribuite paleoliticului inferior și mezoliticului[1]. Din păcate, Roska Marton nu localizează precis descoperirile, specificînd doar că au fost făcute în perimetrul satului[2].

În aprilie 1982, cu ocazia cercetărilor de teren efectuate pe valea Crișului Alb, am recoltat de la suprafață, din arătură, materiale care pot fi încadrate în paleoliticul final. Punctul numit „Pe dîmb" se găsește la cca. 250 m sud-vest de satul Aciuța, fiind o terasă înaltă, ușor înclinată nord-sud, situată la poalele dealului Balint, nu departe de confluența pîrîului Tăcășele cu Crișul Alb.

Materialul arheologic, litic în exclusivitate, constînd din nuclee, percutoare, unelte și așchii reziduale, este mai numeros în colțul de sud-vest al terasei, în apropierea pîrîului susmenționat.

Materia primă utilizată este cea locală: opal, silex de slabă calitate, cuarțitul și andezitul, în măsură mai mică.

Inventarul cuprinde, în principal, următoarele instrumente:

a) *Nuclee*. Au fost recoltate un număr de 15 nuclee. Întîlnim nuclee macrolitice (lungimea pînă la 13 cm) și microlitice (1—5 cm). Unele prezintă două sau chiar trei planuri de lovire; predomină cele neregulate, nelipsind însă și unele nuclee prismatice, cu desprinderi regulate de lame. Rama care înconjoară platforma de desprindere prezintă uneori știrbituri, dovadă a încercării de desprindere cu dălțița. Întîlnim și nuclee pe cale de epuizare, acestea putînd fi utilizate ca și gratoare înalte. Într-un singur caz întîlnim un nucleu bipolar (Pl. IV/1). Forma sub care-l întîlnim lasă

[1] Marton Roska, în B.S.S.C, 3, 1927, nr. 1, p. 74; Idem, în Arh. Olt., 8, 1929, nr. 43—44, p. 349; Idem, în Erd. Rep., p. 29, nr. 2.

[2] Supra nota 1.

https://biblioteca-digitala.ro

impresia că după ce și-a pierdut rolul de nucleu, a fost retușat, urmînd a fi folosit ca gratoar macrolitic prelucrat bifacial. Uneori se folosesc și galeții.

b) *Percutoarele*, în număr de două, cu evidente urme de utilizare, unul din opal, celălalt din andezit. Forma lor este aproximativ globulară (neilustrat).

c) *Uneltele*. Din totalul de 25 piese socotite de noi unelte, trebuie făcută remarca că doar 9 sînt piese finite. De asemenea, remarcăm numărul mic al pieselor tipice. Aceasta se datorează în primul rînd materiei prime utilizate (opalul de slabă calitate), care face dificil debitajul controlat al pieselor. În al doilea rînd, credem că s-ar putea datora și lipsei de grijă în confecționarea uneltei lor, accentul punîndu-se nu atît pe realizarea formelor îngrijite, cît pe valoarea lor funcțională. Fenomenul nu este singular. Este întîlnit în paleoliticul din Banat, la Românești — Dumbrăvița II[3].

Tipurile de unelte cunoscute aici sînt următoarele:

1) *Gratoare*. Întîlnim gratoare înalte (Pl. II/4, 7; III/3), gratoare pe capăt de lamă — partea activă retușată după tehnica de ecailleuse, aici fiind utilizată și lama care prezintă pe partea dorsală retușe de uzură (Pl. 1/9), gratoare microlitice pe capăt de lamă (Pl. I/1).

2) *Lame*. Întîlnim: a) *lamă cu creastă* utilizată ca străpungător (perçovar), avînd pe una din laturi retușe fine (Pl. I/10); b) *lame simple neretușate*, fără urme de utilizare. În secțiune sînt trapezoidale sau triunghiulare (Pl. I/3, 7, 8); c) *lamă fațetată*, cu retușe fine semiabrupte pe ambele laturi. Are o formă ușor curbată. Este piesa cea mai tipică și mai bine păstrată din materialul nostru (Pl. I/13); d) *lamele simple* nu depășesc un cm. în lățime. Ca formă se aseamănă cu lamelele Dufour, cu deosebirea că le lipsesc retușele caracteristice (Pl. I/3); e) *lamă microlitică, triunghiulară*, retușată abrupt, pe una din laturile dorsale, cealaltă latură tot dorsală prezentînd retușe de uzură (Pl. I/6); f) *așchii* — așchie cu retușe plate, 2 laturi fiind retușate oblic, cu intenția de a se realiza un gratoar (Pl. II/5), așchie microlitică tot cu retușe plate pe o porțiune din partea dorsală prezentînd retușe abrazive fine (Pl. I/4); g) *racloare*. Două unelte amintesc prin forma și retușele sumare de acest tip de unealtă. Unul este din cuarțit (Pl. II/3); h) *străpungătoare*, unul din opal (Pl. III/1), altul din cuarțit (Pl. III 6; i) *vîrf pedunculat* confecționat din cuarțit, posibil propulsor (planșa II/6).

O unealtă cu totul deosebită ca formă și realizare a fost obținută dintr-un galet căruia i s-a cioplit pe ambele fețe o muchie tăioasă, păstrîndu-i-se o parte acoperită cu cortex, care prezintă o scobitură naturală, ușurînd fixarea în mînă. A fost folosită probabil ca spintecător (Pl. III/5).

---

[3] Florea Mogoșanu, *Paleoliticul din Banat*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1978, p. 67.

https://biblioteca-digitala.ro

Menționăm faptul că în urmă cu cca. 15 ani a fost descoperit în zonă, după o arătură proaspătă, un vîrf de suliță din os șlefuit, din păcate azi pierdut.[4]

Încadrarea cronologică și culturală a materialului prezentat întîmpină greutăți, pe de o parte, datorită faptului că acesta a fost descoperit în condiții stratigrafice neclare, iar pe de altă parte faptului că materialul nu este prea numeros și nici semnificativ.

Tipologic, majoritatea materialului descoperit de noi aparține aurignacianului superior, tîrziu, sensibil apropiat epipaleoliticului. Unele analogii cu materialele paleolitice tîrzii și epipaleolitice din Banat sînt evidente. Alte precizări, în lipsa unor săpături sistematice, nu putem face.

Din păcate, nu putem ști dacă materialul descoperit de Marton Roska provine din același loc cu cel descoperit de noi sau din unul apropiat. De aceea, modestul nostru articol confirmă faptul că în zona Aciuța există urme materiale sigure aparținînd paleoliticului și probabil epipaleoliticului (nucleele și cele cîteva piese tipice fiind încă o dovadă că ne găsim în fața unei așezări-atelier) „uneltele“ adunate de Marton Roska, probabil ca și de noi, de „Pe Dîmb“, ne mai putînd fi socotite niște „spărturi naturale“, cum le socoteau unii cercetători.[5]

LES DECOUVERTES PALÉOLITIQUES D'ACIUȚA, DEPARTAMENT D'ARAD

(Résumé)

L'auteur presente des materiaux de surface (1982) à Aciuța, departament d'Arad, sur le plateau nommé „Pe Dîmb“, situé à l'ouest du vilage, loin de Crișul Alb.

Le materiel lithique en exclusivité (noyaux, des outiles, percuteurs) quoi qu'il n-ait pas été découvert, dans des conditions stratigraphiques nettes, n'étant ni trop nombreaux ni trop typique, apartinent de point de vue typologique, au paleolitque final, sensiblement plus proche à l'epipaleolithique.

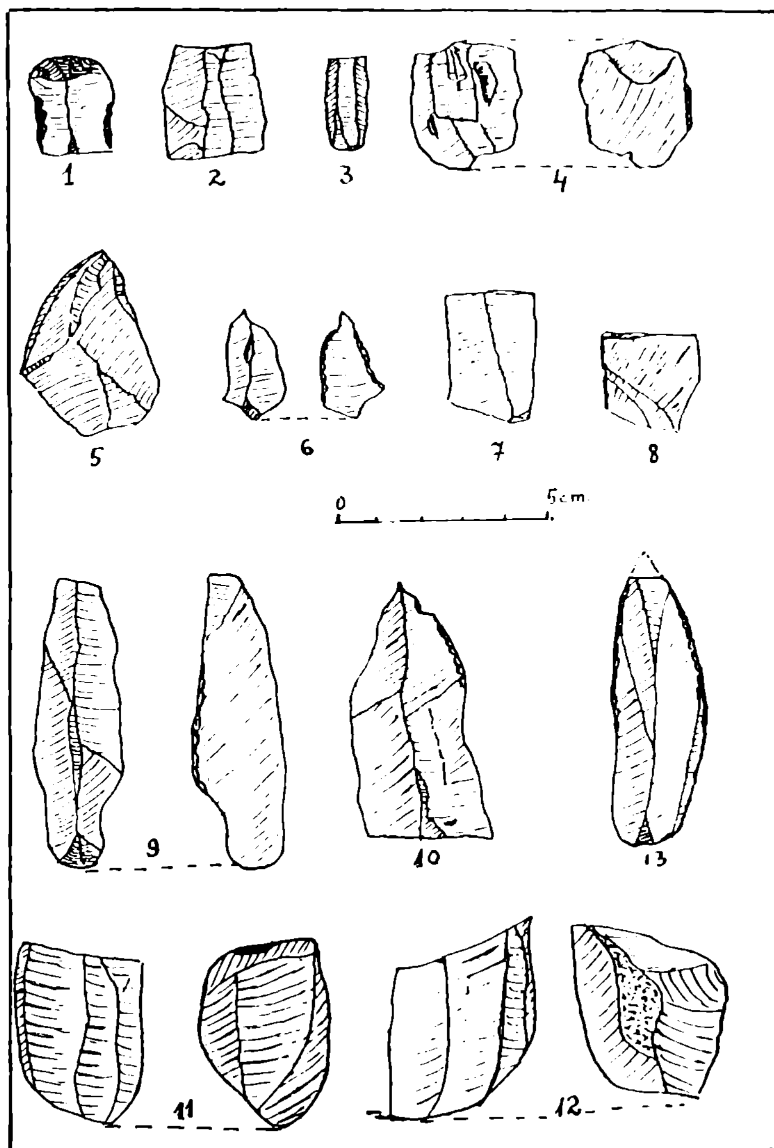
La presence de quelques pieèces typiques finites, laisse à côte, tout doute concernant l'authenticité du materièl decouvert dans la region d'Aciuța (probabilment du même lieu) dès 1924 par l'arhéologue Roska Marton, materiaux contestés par certains chercheurs.

---

[4] Informație primită de la Morar Ionel, elev al Liceului Industrial Nr. 2 Arad (1982), originar din satul Aciuța, nr. 149.

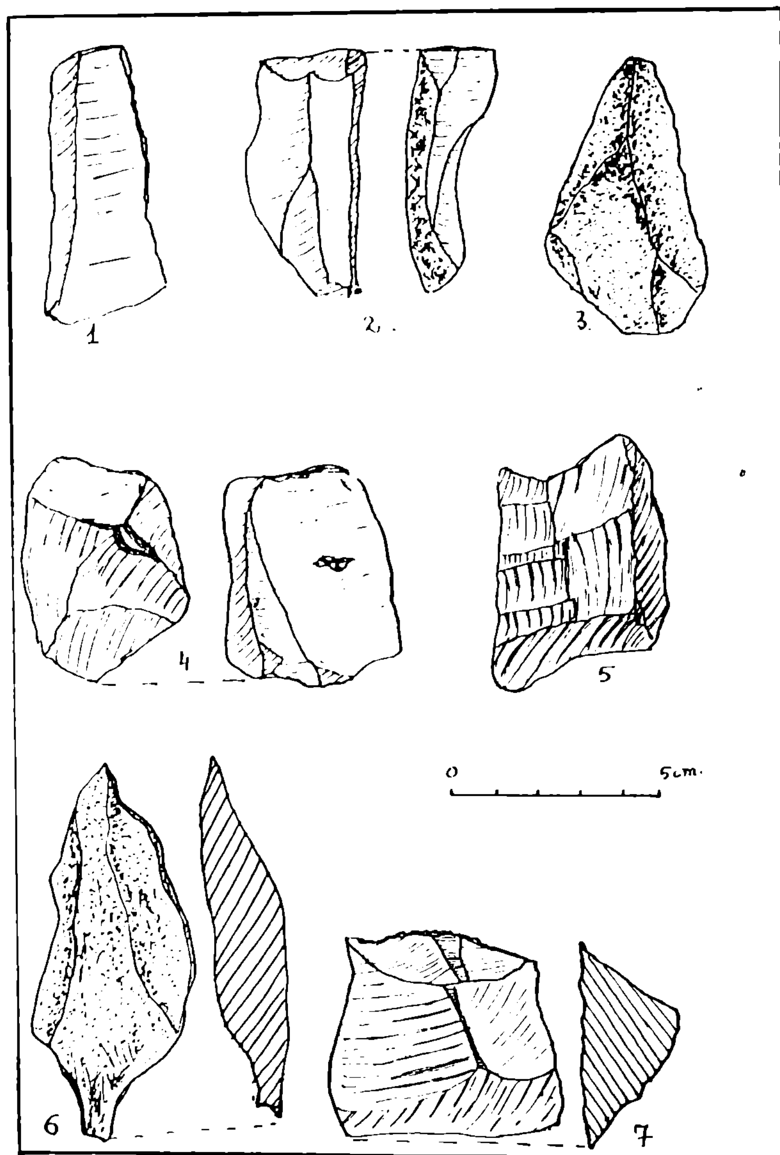
[5] C. S. Nicolăescu — Plopșor, în Prob. Antr, 2, 1956, p. 76; B. Jungbert, în Acta MN, XV, 1978, p. 2.

https://biblioteca-digitala.ro

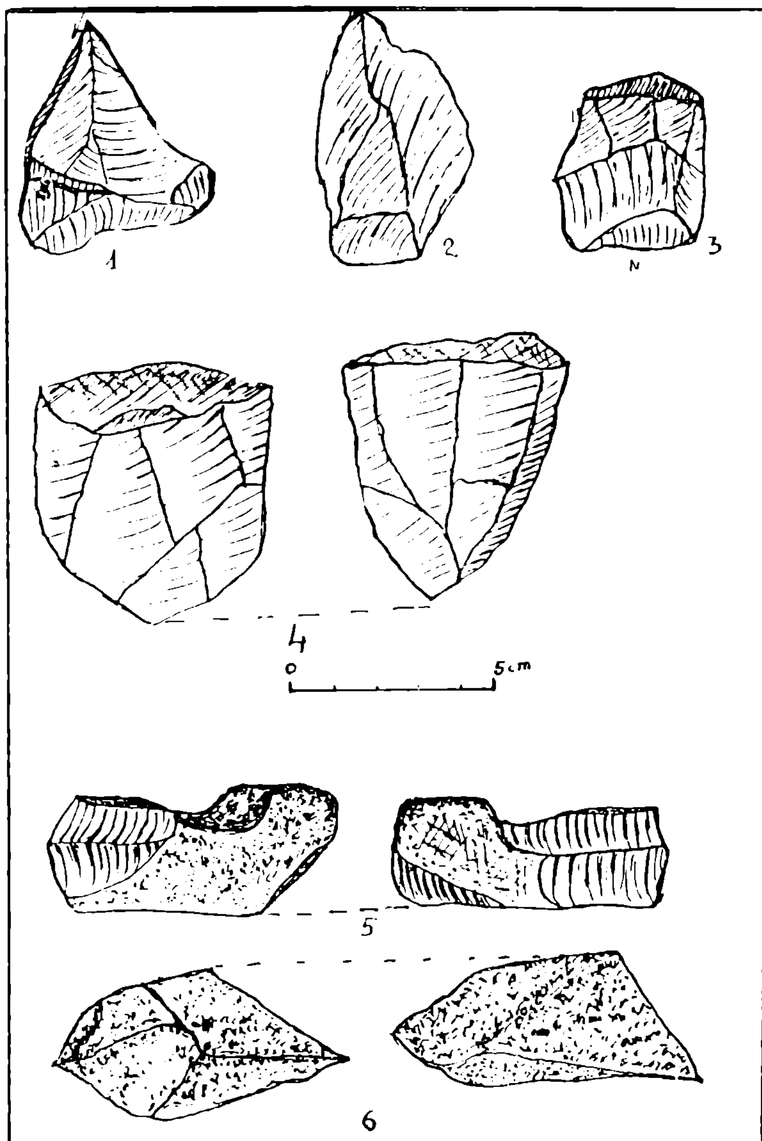
Pl. I. 1, 9 — gratoare pe capăt de lamă; 2, 7, 8 — lame simple; 3 — lamelă; 4 — așchie microlitică; 5 — racloar; 6 — lamă microlitică; 10 — lamă cu creastă; 11, 12 — nuclee microlitice; 13 — lamă retușată unifacial.

https://biblioteca-digitala.ro

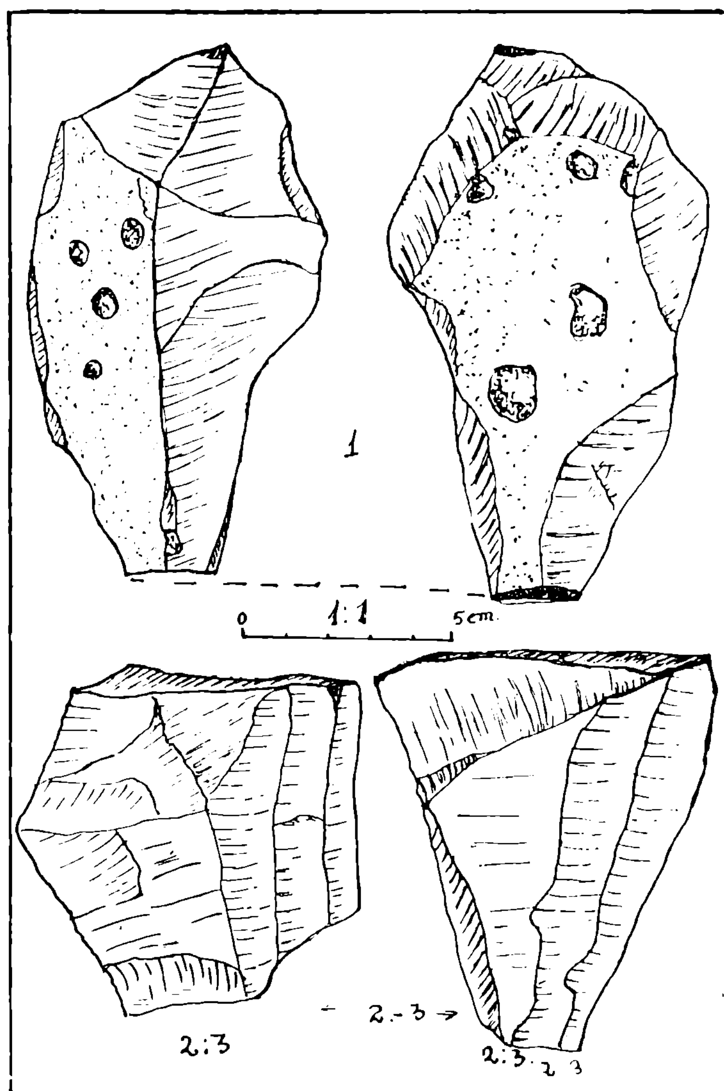
Pl. II. 1 — lamă simplă neretușată; 2 — nucleu epuizat; 3 — racloar cuarțitic; 4, 7 — gratoare înalte; 5 — așchie cu retușe plate; 6 — vîrf pedunculat cuarțitic.

https://biblioteca-digitala.ro

Pl. III. 1 — străpungător; 2 — racloar simplu; 3 — gratoar; 4 — nucleu; 5 — spintecător (?).

https://biblioteca-digitala.ro

Pl. IV. 1, 2 — nuclee macrolitice.

https://biblioteca-digitala.ro